

Ormos Mária

Kérdések válság és szélsőség összefüggéseiről

Hitler egy valamiben nem tévedett. Nem tévedett, amikor mozgalmá szerény eredményei idején azzal biztatta híveit, hogy a párt majd felvirágozik, mihelyt megjelenik "die grausame Göttin der Not". A szélsőségek a történelem során valóban rendszeresen megjelentek, amikor a tömegeket valamilyen "vész" sújtotta. Megjelentek akkor is, ha valamilyen elért eredményt megvontak tőlük, vagy amikor nem váltották be az előzetesen tett ígéreteket.

Ebből az aspektusból szemlélve nem lehet véletlennek tekinteni, hogy az első világháborút követő káoszban a szélsőséges csoportok, szervezetek, mozgalmak gomba módra szaporodtak, a konszolidálás idején eltűntek vagy elcsendesedtek, hogy azután a gazdasági világválság idején egész Európában szárba szökkenjenek.

Mivel manapság hasonló tünetek merültek fel számos országban, jogos a kérdés, hogy vajon van-e értelme az analógiák keresésének. Értelme annyiban van, hogy legalább a politika iránt érzékeny értelmiségi körök (segítségükkel talán a politikai szféra egyes vonulatának képviselői) megértsék, hogy amikor látnak valamit, valójában mit látnak. Megoldást azonban a hasonlítás azért nem jelenthet, mert a szimbólumokat és elnevezéseket tetszés szerint lehet cserélgetni, a nélkül, hogy a dolog lényegén bármit is változtatna. A hasonlóságok alapján történő meghatározások nem egyebek, mint ráolvasások, amelyek következtében a jelenség nem tűnik el.

Eltűnésére kizárólag olyan válságkezelő stratégia esetében lehet számítani, amely a tömegek által hihető alternatívát állít fel a szélsőségek által kínált, érzelmi alapon álló szélsőséges, hitbeli ígérettel szemben. A két világháború között kizárólag azok az államok kerültek el a diktatórikus megoldások egyikét és másikat, amelyek képesek voltak ilyen program megjelenítésére, és hozzá kezdtek annak megvalósításához. Mivel ez az esetek nagy többségében nem következett be, a válságkezelést a diktatúra valamilyen formája, az elvadult nacionalizmus, és a fegyverkezés helyettesítette.